

*Білянська Наталія Володимирівна
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-правових
дисциплін Національної академії
внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Сурогатне материнство як репродуктивна практика стає все більш популярним. Сурогатне материнство є інститутом, що має важливе соціальне значення, оскільки сприяє вирішенню проблеми тих людей, які не можуть мати дітей. Збільшення кількості бездітних сімей спричиняють активний попит на послуги репродуктивної медицини в цілому та на сурогатне материнство зокрема.

Термін «сурогатне материнство» використовується дуже широко, але, більш точним формулюванням слід визнати норму, визначену ВООЗ в Женеві у 2001 році: «Гестаційний кур'єр – жінка, у якої вагітність наступила в результаті запліднення ооцитів, що належать третій стороні, сперматозоїдами, що належать третій стороні. Вона виношує плід з тією умовою або договором, що батьками народженої дитини буде одна або обидві людини, чиї гамети використовувалися для запліднення».

Правове забезпечення сурогатного материнства в Україні є одним із законодавчо неврегульованих і складних питань. Так, на сьогодні в Україні немає єдиного кодифікованого акту, що регулював би питання застосування допоміжних репродуктивних технологій. Окремі аспекти здійснення сурогатного материнства передбачені в Цивільному кодексі України, Сімейному кодексі України, Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», Законі України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» від 17.05.2018, Правилах державної реєстрації актів цивільного стану України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5, Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні, затвердженому наказом Міністерства

охорони здоров'я України від 09.09.2013 № 787. Проте, таке фрагментарне правове регулювання не може повною мірою гарантувати належну реалізацію і захист прав та інтересів учасників таких правовідносин.

На сьогодні законодавець не містить навіть визначення «сурогатного материнства», хоча дане поняття зустрічається не в одному нормативно-правовому акті. Аналіз норм чинного законодавства дає змогу припустити, що сурогатне материнство як вид допоміжних репродуктивних технологій – це одна із методик лікування безпліддя, при застосуванні якої жінка добровільно погоджується завагітніти з метою виносити та народити біологічно чужу їй дитину, яка буде потім передана на виховання іншим особам – генетичним батькам, які будуть в подальшому юридично вважатися її батьками.

Відповідно до п. 6.1 Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні, затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 № 787 умовами для проведення сурогатного (замінного) материнства (далі – СМ) є:

- наявність медичних показань до СМ, передбачених законодавством;
- наявність документів, необхідних для проведення СМ;
- подружжя (або один з майбутніх батьків), в інтересах якого здійснюється СМ, повинно (повинен) мати генетичний зв'язок з дитиною;
- сурогатна мати не повинна мати безпосередній генетичний зв'язок з дитиною. Дозволяється виношування вагітності близькими родичами майбутніх батьків (мати, сестра, двоюрідна сестра тощо) [1].

Ще одним недоліком законодавчого забезпечення є нерегульованість істотних умов договору, що укладається між сурогатною матір'ю та біологічними батьками (подружжям), що може призвести до порушень прав як біологічних батьків, так і сурогатної матері, а також самої дитини.

Певні проблемні моменти можуть виникати і під час реєстрації дітей, народжених за програмою сурогатного материнства. Відсутність чіткого регулювання на законодавчому рівні даних питань призводить до зростання випадків незаконних діянь, пов'язаних з народженням дітей з використанням

сурогатного материнства, торгівлею людьми, особливо, коли біологічними батьками виступають громадяни інших країн.

На сьогодні правове забезпечення сурогатного материнства є достатньо складним питанням юридичної практики не лише в Україні.

Сурогатне материнство у світі сприймається по-різному. Умовно країни можна розділити на три групи:

1) ті, в яких таке явище заборонено. Це Франція, Італія, Німеччина, Норвегія, Австрія, Швейцарія, КНР;

2) ті, що дозволяють сурогатне материнство. До них належать Україна, Білорусія, Грузія, Російська Федерація, Казахстан, Фінляндія, ПАР, Польща, США (крім штатів Мічиган, Аризона, Нью-Джерсі). В цих країнах дозволено укладення договорів, відповідно до яких сурогатна матір за свої послуги має право на отримання грошової винагороди;

3) ті, в яких дозволено сурогатне материнство з суттєвими обмеженнями. Це такі країни як Ізраїль, Угорщина, Нідерланди, Австралія, Великобританія, Канада, Данія, Іспанія. Так, в Ізраїлі, сурогатне материнство дозволено лише гетеросексуальним подружнім парам, за умови відсутності кровного споріднення між жінкою та дитиною, та її генетичними батьками. Крім того, такі особи мають належати до однієї релігії, а право на процедуру запліднення можна отримати лише в спеціалізованому комітеті, до складу якого входять соцпрацівники, лікарі та релігійні діячі. В Данії та Угорщині виносити дитину для третіх осіб можна лише їх родичці. У Великобританії допускається лише оплата медичних послуг для сурогатної матері, але без виплати їй грошової винагороди [2].

Як бачимо, на теперішній час сурогатне материнство стало досить поширеним явищем. Сурогатне материнство дало можливість бездітним парам мати генетично рідних до них дітей. На жаль, розвиток медичної науки в таких питаннях дещо випереджає її правову складову. Чітке регулювання на законодавчому рівні даних питань допоможе звести до мінімуму випадки

незаконних діянь та зловживань, що в свою чергу сприятиме належному захисту прав та інтересів учасників правовідносин із сурогатного материнства.

Список використаних джерел:

1. Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 № 787. *Офіційний вісник України*. 2013. № 82. Стор. 446. Ст 3064.

2. Суррогатное материнство за рубежом. URL: <https://mama-poisk.ru/news/surrogatnoe-materinstvo-za-rubezhom.html#1> (дата звернення: 01.02.2022)

Білянський Сергій Васильович
викладач циклу тактичних дій та
фізичної підготовки поліцейських
Національної академії внутрішніх
справ

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Одним із основних правових інститутів кожної держави є інститут права власності, адже його належна регламентація впливає на особливості регулювання інших інститутів цивільного права. Непорушність права приватної власності передбачена перш за все Конституцією України (ст. 41), а також Цивільним кодексом України (далі – ЦК України), в якому однією із засад цивільного законодавства є неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом (ст. 3).

В певних ситуаціях може виникати загроза власності як фізичних, так і юридичних осіб. Тому, саме держава взяла на себе обов'язок забезпечувати захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання (ст. 13 Конституції України).

Захист права приватної власності є невід'ємною частиною гарантованого законодавством захисту цивільних прав та інтересів. Відповідно до ст. 15 ЦК